

АНАЛІТИЧНА ЗАПИСКА

за результатами соціологічного дослідження за темою «Інформаційні комп'ютерні технології в роботі публічної бібліотеки»

На сьогодні публічна бібліотека – загальнодоступна установа, інформаційний, рекреаційний і культурний центр, що сприяє розвитку культури і мистецтва, збереженню надбань нації та людства, забезпечення умови для освіти, навчання й відпочинку громадян. Публічні бібліотеки забезпечують здійснення громадянами їхнього права на отримання інформації. В інформаційну еру відбувається трансформація публічної бібліотеки. Важливими складовими її ресурсів стають електронні ресурси, зокрема ті, що доступні через мережу інтернет. Сучасна публічна бібліотека покликана надавати громадянам доступ до інтернету та інформаційних технологій, вчити ефективно їх використовувати. Забезпечення всім користувачам публічних бібліотек рівних можливостей, а також підтримка прагнення надання доступу до комп'ютерної техніки та інтернету – одне з функцій сучасної бібліотеки.

За останні роки бібліотеки Чернігівської області неодноразово приймали участь у написанні проектів, та отримували завдяки грантам комп'ютерну техніку. Переможцями, що отримали гранти від програми «Бібліоміст» стали 7 ЦБС області, оновлення комп'ютерного парку за програмою «LEAP» отримали Прилуцька МЦБ. В кожній ЦБС є комп'ютери з підключенням до глобальної мережі інтернет для користувачів. В Регіональному тренінговому центрі, що діє на базі обласної бібліотеки, протягом 2010-2011 рр. пройшли навчання щодо роботи з інформаційними технологіями 100 бібліотекарів.

Чи змінились функції публічних бібліотек з впровадженням інформаційних комп'ютерних технологій в роботі, чи достатній рівень задоволення потреб користувачів – відповіді на ці питання і зумовлює проведення соціологічного дослідження «Інформаційні комп'ютерні технології в роботі публічної бібліотеки».

Мета дослідження: Визначення реального стану і виявлення шляхів та напрямків удосконалення роботи бібліотек за допомогою інформаційних комп'ютерних технологій.

Завдання дослідження обумовлюється його метою:

- ✓ кількість комп'ютерів в бібліотеках області;
- ✓ кількість комп'ютерів, що підключені до мережі Інтернет;
- ✓ кількість одиниць техніки в парку технічних засобів інформатизації;
- ✓ які бібліотечні процеси автоматизовані;
- ✓ які інформаційні послуги на основі інформаційних технологій пропонують бібліотеки;
- ✓ на якій основі надаються послуги Інтернет для користувачів;
- ✓ чи працюють в бібліотеках спеціалізовані інформаційні центри;

✓ хто займається навчанням роботи з ПК співробітників бібліотек.

Учасниками дослідження стали 21 ЦБС, 1 РБ, 2 МЦБС та 1 МЦБ області. За кількістю визначених учасників дослідження є репрезентативним, тобто показовим для бібліотечних систем Чернігівської області, і дає можливість виявити найбільш типові проблеми та тенденції у роботі бібліотек з інформаційними комп'ютерними технологіями.

Основним методом вивчення було обрано анкетування. Дослідження було проведено з травня по жовтень 2012 р. Згідно Програми дослідження проводилося в 3 етапи: I етап – вивчення проблеми та розробка програми і методики дослідження, підготовка бланкової продукції – травень 2012 р.; II етап – збирання інформації травень-липень 2012 р.; III етап – обробка та аналіз отриманих даних. Підведення підсумків дослідження – серпень-жовтень 2012 р. На 01.01 2012 р. бібліотеками, які приймали участь у дослідженні охоплено 47% користувачів від усього населення тих районів, де проводилось анкетування.

За даними, вказаними в анкетах, кількість працівників ЦБС становить 1139 осіб. Знаннями комп'ютерної грамотності володіють 29 %. Це працівники центральних районних бібліотек – 60 %, сільських бібліотек-філій – 29 %, інші – 11 % (зазвичай, це працівники районної бібліотеки для дітей). Наочно рівень рівень комп'ютерної грамотності демонструє рис. 1.

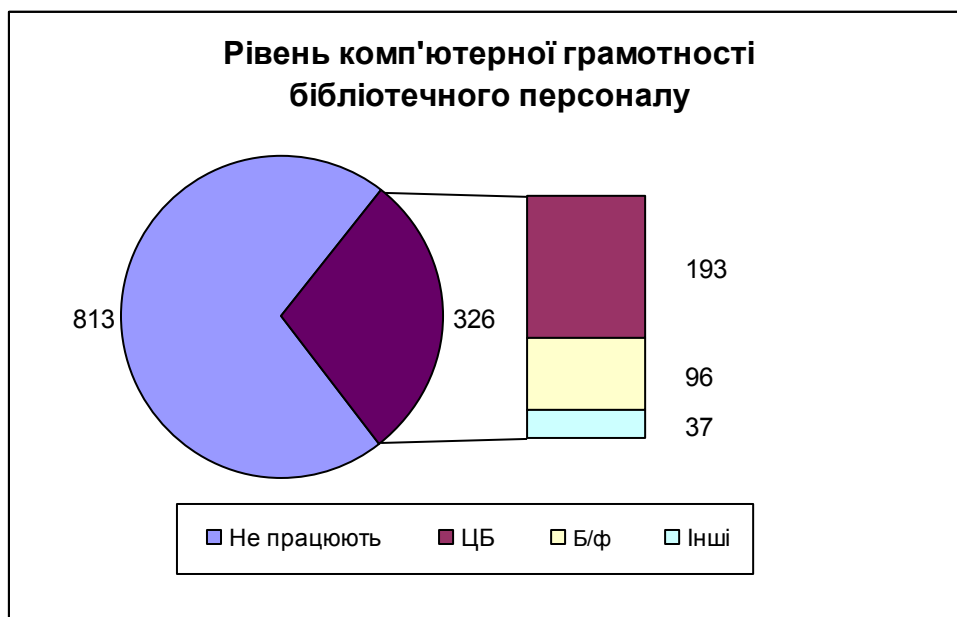

Рис. 1.

Щодо посад бібліотечних фахівців, які працюють з комп'ютерами, то, з вказаних в анкетах, – це директори, заступники директорів по роботі з дітьми, редактори, бібліографи, методисти, провідні бібліотекарі, бібліотекарі I та II категорій. У бібліотеках обмежена кількість спеціалістів, фах яких безпосередньо пов'язаний з комп'ютерними технологіями. Це провідний інженер з комп'ютерних технологій (Городнянська ЦБС), програміст (Прилуцька ЦБС), системний адміністратор (Сосницька ЦБС), інженери (Чернігівська МЦБС), спеціаліст Інтернет-центру (Ніжинська МЦБС).

Наявність комп'ютерів у бібліотеках ЦБС та їх доступ до мережі інтернет представлена на рис. 2.

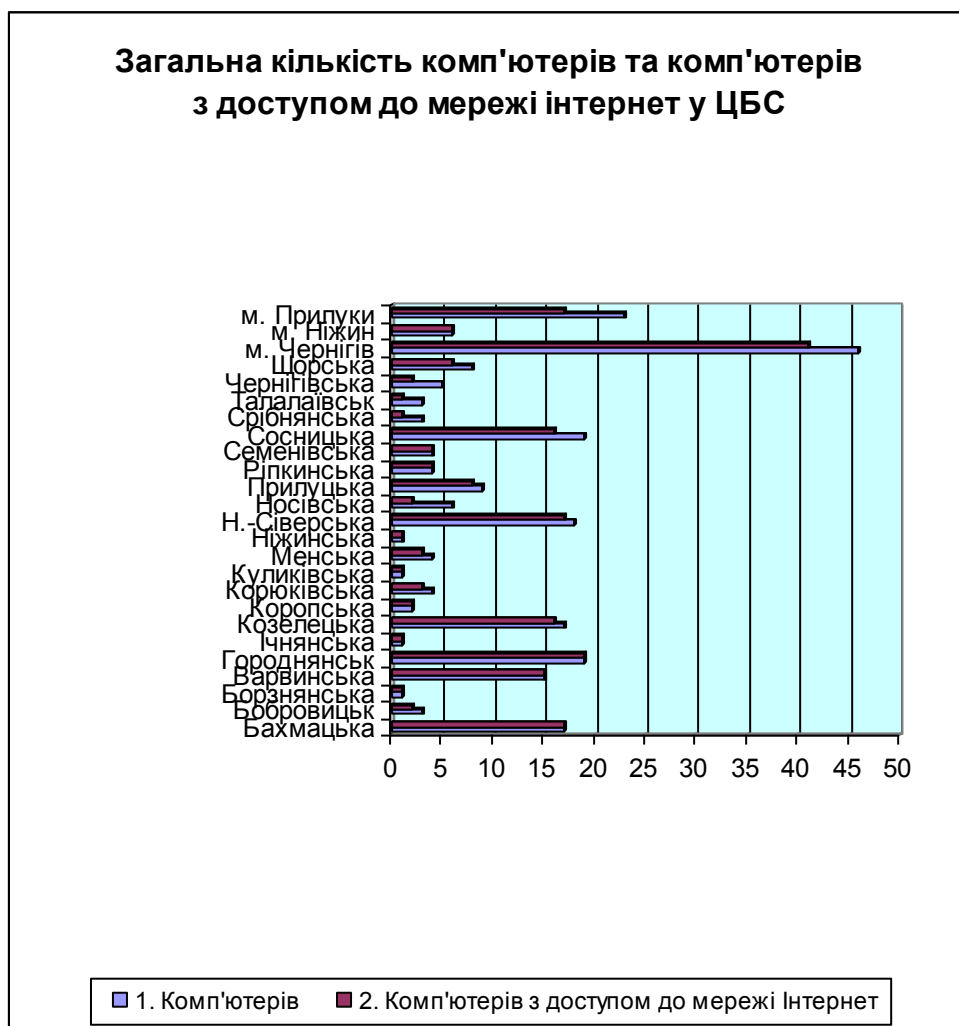

Рис. 2

Як показано на рис. 2, у всіх бібліотеках є доступ до мережі інтернет, навіть якщо комп'ютер лише один (Борзнянська ЦБС, Ічнянська ЦБС, Куликівська ЦБС, Ніжинська ЦБС). По одному комп'ютеру з трьох підключено до мережі у Срібнянській ЦБС і Талалаївській ЦБС.

Щодо інших одиниць техніки в парку технічних засобів інформатизації, то. копіювальні апарати наявні у 64 % ЦБС, забезпечення принтерами стовідсоткове. Проектори є у 24 % (Бахмацькій ЦБС, Варвинській ЦБС, Талалаївській ЦБС, у Чернігівській ЦБС, Ніжинській ЦБС та Прилуцькій МЦБ). CD-програвачами ЦБС забезпечені на 36 % (Бахмацька ЦБС, Городнянська ЦБС, Ічнянська ЦБС, Новгород-Сіверська ЦБС, Прилуцька ЦБС, Талалаївська ЦБС, Щорська ЦБС, Чернігівська МЦБС та Ніжинська МЦБС). Всі ЦБС мають можливість оцифровувати документи за допомогою сканерів чи багатофункціональних апаратів. Користуватися послугами запису інформації на компакт-диски мають можливість читачі Бобровицької ЦБС, Городнянської ЦБС, Ічнянської ЦБС, Ніжинської МЦБС. У Городнянській ЦБС використовується домашній DVD-театр, у Чернігівській МЦБС – цифрова відеокамера.

Як показало анкетування, бібліотечні процеси, які комп'ютеризовані в ЦБС, не мають спеціалізованих бібліотечних програм. Комп'ютеризовані бібліотечні процеси на основі

спеціалізованої бібліотечної програми «Автоматизована система обліку бібліотечного фонду» є лише в Чернігівській МЦБС. Вона використовується для бібліографічного опису документів і формування електронного каталогу і картотеки, довідково-інформаційного пошуку. Розпочато роботу в Чернігівській МЦБС і по створенню бази даних «Бібліотека автографів».

На основі комп'ютерних технологій налагоджено довідково-інформаційний пошук у Городнянській ЦБС, Срібнянській ЦБС, бібліотеках міст Ніжина та Прилук, видавнича діяльність, складання і виготовлення бібліографічних покажчиків – у Прилуцькій ЦБС, Щорській ЦБС, Чернігівській ЦБС. Використовують технічні засоби для друкування бібліографічних карток у Городнянській ЦБС, Щорській ЦБС, Чернігівській ЦБС. Обробка літератури комп'ютеризована в Носівській ЦБС, комплектується фонд шляхом замовлення літератури по e-mail у Варвинській ЦБС, Городнянській ЦБС, Прилуцькій ЦБС, Щорській ЦБС. Електронна доставка документів діє в Городнянській ЦБС та Срібнянській ЦБС.

Всі ЦБС використовують комп'ютери для ведення ділової документації.

Серед найпопулярніших інформаційних послуг на основі комп'ютерних технологій, які надаються в бібліотеках ЦБС, – доступ до мережі інтернет, консультативна допомога у пошуку інформації з глобальної мережі, копіювально-розмножувальні послуги, запис інформації на електронні носії. Проте, зважаючи на наявність у кожній ЦБС комп'ютерної техніки та доступу до мережі інтернет (див. рис.2), можна зробити висновок, що вищевказані послуги або не надаються, або не вказані більшістю респондентів.

Оригінальні затребувані послуги надаються в ЦБС м. Чернігова (доступ до нормативних документів міськради, до повнотекстової бази даних «Електронні джерела», доступ до електронних книг місцевих письменників та популяризація їх творів у соцмережах). Побувати на виставках, екскурсіях, вирушити в он-лайн-подорожі можна у Варвинській ЦБС; скористатися електронними бібліотеками, завітавши до бібліотек Носівської ЦБС.

Різноманітні послуги плануються у бібліотеках ЦБС області. Запропонувати користувачам віртуальну довідку планують у м. Чернігові; електронну реєстрацію користувачів планується ввести в Срібнянській ЦБС; створити електронний краєзнавчий каталог мають на меті у Бахмацькій ЦБС; надати користувачам доступ до мережі інтернет – у Ніжинській ЦБС; електронну доставку та створення презентацій на замовлення – в Городнянській ЦБС; запропонувати користувачам послуги електронної пошти – в Борзнянській ЦБС; створити веб-сайт – у Бахмацькій ЦБС і Щорській ЦБС. У Варвинській ЦБС користувачі будуть мати доступ до нормативних документів райради. Уроки для користувачів «Комп'ютер і ми» будуть проведені в Новгород-Сіверській ЦБС. Консультувати користувачів у пошуку інформації з мережі інтернет будуть у Семенівській ЦБС та Чернігівській ЦБС. У Корюківській ЦБС планується запис на електронні носії, набір текстів, сканування та редагування. Надавати випускникам інформацію про мережу навчальних закладів планується в Носівській ЦБС. Скористатися послугами скайп-зв'язку зможуть читачі Семенівської ЦБС та

Срібнянської ЦБС. Проведення скайп-конференції у планах Козелецької ЦБС, юридичних консультацій он-лайн – у Варвинській ЦБС; кінотеатр вихідного дня буде відкрито у Прилуцькій ЦМБ.

Проведення рекламних заходів у ЦБС наглядно демонструє рис. 3.

Рис. 3

Не вказано в анкетах про рекламу бібліотечних послуг з використанням комп'ютерних технологій в Ічнянській ЦБС, Куликівській ЦБС, Корюківській ЦБС, Ніжинській ЦБС, Чернігівській ЦБС. В обмеженій кількості ЦБС використовується для реклами інтернет. Власний сайт використовується для реклами у Варвинській ЦБС, Срібнянській ЦБС та Чернігівській МЦБС. Соціальні мережі – у Чернігівській МЦБС.

Інформаційні послуги на безкоштовній основі надаються у 17 ЦБС, на платній – у 6 ЦБС. У Городнянській ЦБС і Ніжинській МЦБС надаються послуги безкоштовно і на платній основі.

Про Інтернет-центри, які функціонують при бібліотеках, вказано в анкетах Городнянської ЦБС, Козелецької ЦБС, Новгород-Сіверської ЦБС, Щорської ЦБС, Чернігівської МЦБС, Ніжинської МЦБС, Прилуцької МЦБ.

У процесі анкетування виявлено, що навчанням співробітників у бібліотеках ЦБС займаються в основному працівники бібліотеки та бібліотекарі навчаються за межами бібліотечної установи.

Залучити фахівців до процесу навчання мали змогу в Козелецькій ЦБС, Корюківській ЦБС, Новгород-Сіверській ЦБС та Щорській ЦБС. Самоосвітою займаються працівники Борзнянської ЦБС та Ріпкинської РБ. Комп'ютерні курси освоїли працівники Городнянської ЦБС, Сосницької ЦБС, Талалаївської ЦБС. (Рис. 4)

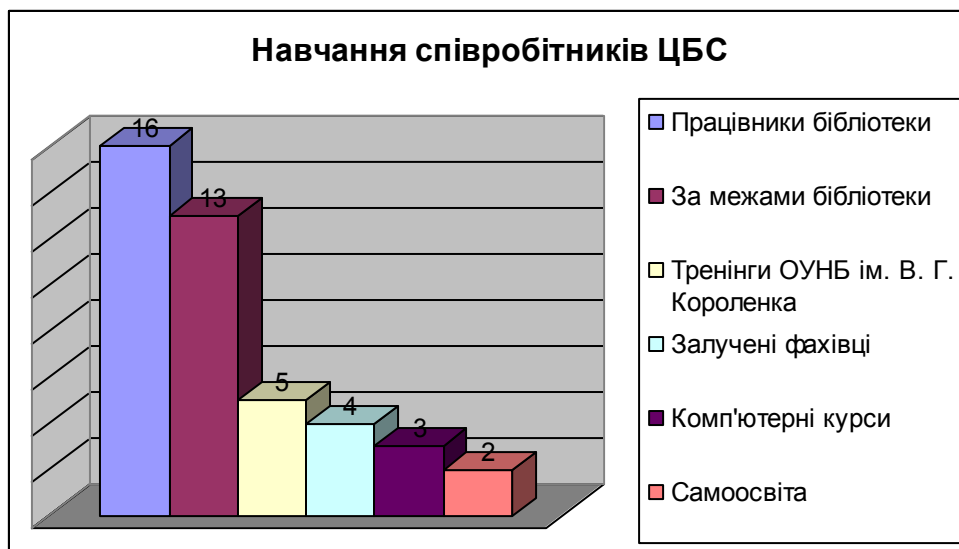

Рис. 4

Бібліотечні працівники працюють з програмами Microsoft Office (Word, Excel, Power Point, Publisher), браузерами (Opera, Internet Explorer, Mozilla Fire Fox), програвачами мультимедіа (GOM Player, VLC media player), програмами обміну файлів (uTorrent), програмами для спілкування в Інтернеті (Skype, Mail.ru) та ін.

Всі ЦБС області надають своїм користувачам можливість доступу до мережі інтернет. Проте працівниками бібліотек можливості інтернет використовуються не в повній мірі для потреб самої бібліотеки. Тільки 20 % ЦБС у бібліотеці мають і веб-сайт, і сторінку в соцмережах, і e-mail (Борзнянська ЦБС, Городнянська ЦБС, Козелецька ЦБС, Прилуцька ЦБС та Чернігівська МЦБС). Веб-сайт та e-mail є у Варвинській ЦБС, Срібнянській ЦБС та Менській ЦБС, де веб-сайт у стадії розробки. Працюють з e-mail та ведуть сторінку в соцмережах – у Бахмацькій ЦБС, Куликівській ЦБС, Семенівській ЦБС, Талалаївській ЦБС та Ніжинській МЦБС. Тільки e-mail мають у Бобровицькій ЦБС, Ічнянській ЦБС, Коропській ЦБС, Ніжинській ЦБС, Новгород-Сіверській ЦБС, Носівській ЦБС, Ріпкинській ЦБС, Сосницькій ЦБС, Чернігівській ЦБС, Щорській ЦБС, Прилуцькій МЦБС. Тобто єдине, чим користуються всі ЦБС – це e-mail. Всі бібліотеки з доступом до інтернет можуть і повинні мати сторінку в соцмережах, створювати власні блоги, задля залучення нових користувачів, популяризації діяльності, бібліотечних фондів та зворотнього зв'язку з віддаленими користувачами.

Висновок

Підводячи підсумки результатів соціологічного дослідження, можна зробити висновок, що трансформація бібліотек Чернігівської області через електронні ресурси відбувається поступово та

дуже повільно. Маючи можливості доступу до інтернет, бібліотеки надають мінімальний перелік послуг з використанням комп'ютерної техніки, які можна знайти в будь-якому інтернет-кафе та інформаційних сервісах. Маючи такі ресурси, як бібліотечний фонд, вміння організувати та провести соціокультурні заходи, професіоналізм бібліотечних працівників у пошуку інформації в будь-яких інформаційно-пошукових системах, бібліотекарі не в повній мірі експлуатують комп'ютерні технології та можливості інтернет задля якіснішого задоволення користувачів та сервісності обслуговування.

Не сприяє розвитку бібліотечних установ і недостатня матеріально-технічна база (48% ЦБС області мають менше 5 комп'ютерів). Підвищити рівень матеріально-технічної бази працівники бібліотеки мають можливість шляхом проектної діяльності, яка, як відмічається в професійній періодиці, є «...одним із якісних критеріїв фінансування бібліотечної діяльності, а часто і єдиною можливістю реалізації творчих ідей» [3; С.8].

Внаслідок слабкої реклами та PR населення недостатньо інформоване про наявність у бібліотеках парку технічних засобів інформатизації, і, як результат, бібліотека залишається на майже тому рівні, що і була до комп'ютеризації.

Користуючись результатами даного дослідження, бібліотечним працівникам області слід звернути увагу на усунення недоліків у роботі бібліотечних установ. Перш за все, змінити традиційні погляди на діяльність бібліотек шляхом зміни свідомості, підвищення ініціативності, постійного поглиблення і розширення професійних знань та освоєння нових технологій. В повній мірі реалізовувати маркетингові можливості рекламної та PR-кампаній. Постійно підвищувати рівень кваліфікації шляхом семінарів-практикумів, тренінгів, творчих лабораторій, скайп-конференцій та обміном досвіду з іншими бібліотеками.

Список використаних джерел

1. Богуш Т. Місце та значення локальних досліджень у вдосконаленні практичної діяльності бібліотек / Т. Богуш // Соціологічні дослідження в бібліотеках : інформ.-аналіт. бюл. / [уклад. Т. Богуш ; наук. ред. З. Савіна]. – Вип. 39. – К. : Національна парламентська бібліотека України, 2011. – С. 3 – 6.

2. Желязны Д. Говори на языке диаграмм [Электронный ресурс] : пособие по визуальным коммуникациям / Джин Желязны ; пер.: Юлия Корнилович, Андрей Мучник. – Режим доступа: <http://lib.rus.ec/b/221421>.

3. Корешкова Л. Для тех, кто смотрит вперед. Конкурсы профессионального мастерства как стимул к развитию и совершенствованию / Людмила Корешкова // Библиополе – 2012. – № 5. – С. 8 – 12.

4. Соціологічні дослідження в бібліотеках (методика організації та проведення) / Дніпропетр. обл. універс. наук. б-ка ; [уклад. І. Є. Луньова] – Д. : [ДНОУНБ], 2006. – 97 с.